

2. Киричук О.В., Мусатов С.О. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Кн. для вчителя (За ред. Г.О.Балла, О.В.Киричука) – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
3. Ковалев Г.А. Педагогическое общение как предмет теоретического и прикладного исследования // Вопросы психологии. – 1985. – №2.
4. Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя // Шлях освіти, 2001. – №1.
5. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. – К., 1990. – 240 с.
6. Методы системного педагогического исследования / Под ред. Кузьминой Н.В. – Учебное пособие. Изд-во Ленинградского университета. – Л., 1980.

УДК 378.147.134

О.В. Грушко

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ “ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ”

Стаття розкриває досвід організації творчої діяльності студентів спеціальності “Початкове навчання” у процесі вивчення курсу “Вступ до спеціальності”. Описано систему творчих завдань, яка надає можливість студентам якісно засвоїти навчальний матеріал, активізує пізнавальний інтерес, стимулює їхню навчально-дослідницьку активність.

The experience of organization of creative activity of the students of a speciality “Elementary education” during studying the course “Introduction to a speciality” is revealed in this article. The system of creative tasks giving to the students an opportunity to acquire an educational material on the high level, activating cognitive interest, stimulating their educational and research activity is described.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни в суспільстві, які спричиняють потребу у розвитку і використанні на благо суспільства творчих здібностей особистості, диктують необхідність оновлення сфери освіти. Одним із пріоритетних її напрямків стає формування творчої особистості, здатної до гнучкої адаптації в будь-яких умовах. Тому значення творчого вчителя для вдосконалення сучасної шкільної системи незмірно підвищується. Адже від його творчого підходу значною мірою залежить ефективність педагогічної праці та якість процесу формування творчої особистості майбутнього.

Зв'язок з важливими завданнями. У зв'язку з інтеграцією України в європейський освітній простір передбачено невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні, зокрема підтримку і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізацію творчої особистості в сучасному суспільстві [4]. Базовим принципом реформування змісту освіти визнано самостійність і творчу активність в оволодінні знаннями. Тому усі світові та національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу тих, хто навчається і хто навчає, створення умов для гармонійного розвитку творчої особистості [3].

Загальний аналіз досліджень з проблеми. Проблемі підготовки творчого вчителя присвячено численні психолого-педагогічні дослідження. Педагогічну творчість як основу навчально-виховного процесу визнають як сучасні вітчизняні (С.Гончаренко, Г.Костюк, О.Кочерга, В.Моляко, В.Роменець, О.Савченко, О.Сисоєва та ін.), так і зарубіжні вчені (В.Загвязінський, В.Кан-Калик, І.Нікандров та ін.) Питанням творчого становлення студента у процесі виконання ним самостійної роботи творчо-пошукового характеру присвячено праці А.Алексюка, А.Аюрзанайна, В.Козикова, К.Макогона, П.Підкасистого та ін. Творчі основи самовдосконалення і самореалізації майбутнього учителя у своїх публікаціях розглядають

Л.Баженова, С.Елканов, О.Киричук та ін. Сучасними дослідниками активно розробляються методологія і теоретичні засади підготовки творчого вчителя, які, однак, потребують конкретної реалізації у змісті окремих дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Мета даної публікації: розкрити досвід організації творчої діяльності студентів факультету підготовки вчителів початкових класів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського у процесі вивчення курсу “Вступ до спеціальності”.

Розроблена відповідно до сучасних вимог [5] авторська програма курсу “Вступ до спеціальності” [1] забезпечує творчий характер роботи студентів і розглядає її як невід’ємну частину засвоєння ними навчального матеріалу курсу. Курс “Вступ до спеціальності” є першою сходинкою в оволодінні базовою педагогічною освітою і має орієнтаційний характер. Освоєння курсу має на меті допомогти студентам усвідомити сутність “педагогічної науки”, визначитися з наявністю чи відсутністю бажання займатися цією наукою, і сформуванню умінь, необхідних для одержання повноцінної педагогічної освіти.

Протягом вивчення даного курсу студентам систематично пропонуються завдання, які стимулюють їх до творчої діяльності. Відповідно до авторської моделі компонентного складу творчих здібностей [2] спрямованість особистості на перетворювальну діяльність і творчий рівень цієї діяльності забезпечується єдністю багатьох компонентів у її структурі – особистісного, когнітивно-пізнавального, емоційно-вольового, потребово-мотиваційного, екзистенційного і дієво-практичного. Така інтерпретація структури творчих здібностей дозволяє припустити, що творчий розвиток особистості відбувається у процесі стимулювання всіх перерахованих компонентів, їх комбінацій чи кожного окремо. Тому завдання, які пропонуються студентам-першокурсникам, сформульовано таким чином, щоб максимально врахувати активізацію кожного з вищезазначених компонентів. Проілюструємо вищесказане.

Поробово-мотиваційний компонент запускає в дію механізм творчого мислення через потреби, інтереси, потяги та спонукання. Усвідомити їх та спрямувати у напрямку професійного зростання допомагають тести і завдання, спрямовані на діагностику власних здатностей і здібностей до професії вчителя, мотиваційної характеристики особистості, свого стилю спілкування і структури міжособистісних стосунків. На основі отриманих даних студенти розробляють програми самовдосконалення, планують процеси самоосвіти і самовиховання.

На основі опрацьованого матеріалу і власного досвіду студенти складають пам’ятки студентам-першокурсникам щодо організації ефективної навчальної діяльності: створюють перелік порад, яких треба дотримуватись першокурснику для ефективної роботи на лекції, пропонують рекомендації для швидкого і якісного конспектування лекцій, способи активізації уваги і організації відпочинку без шкоди для заняття, поради щодо підготовки до семінарських чи лабораторно-практичних занять. Такі види діяльності студентів допомагають їм правильно організувати власні пізнавальні процеси, адаптуватися у стінах нового навчального закладу, легше долати навчальні проблеми. Через подібні завдання відбувається стимуляція *когнітивно-пізнавального компоненту* творчих здібностей студентів.

Врахування *емоційно-вольового компонента* (емоції й ставлення особистості до навколишнього, інших людей, процесу й результату творчої діяльності; зусилля, які докладаються для досягнення поставленої мети) передбачає такі завдання, які б спиралися на емоційно-ціннісний досвід студентів. Так, їм пропонується сформулювати по 3-4 аргументи необхідності сесії у вищому навчальному закладі та її шкідливості чи безглуздості. Таке завдання змушує студента навчитися контролювати свої емоції та ставлення, спробувати змінити свою позицію і проаналізувати проблему з точки зору інших учасників навчально-виховного процесу чи сторонніх осіб через прогнозування їхньої емотивної реакції.

Екзистенційний компонент включає фактори, які несуть на собі відбиток впливу соціалізації на особистість, а саме морально-етичні погляди, світогляд і знання. Завдання,

спрямовані на активізацію екзистенційного компонента творчих здібностей студентів, передбачають залучення знань і світогляду студента до розв'язання навчального завдання. Прикладом можуть стати завдання на створення графічних еквівалентів: оформлення структури особистості вчителя початкових класів чи студента-першокурсника, розкриття структури педагогічної діяльності чи професійно-особистісного самовдосконалення. Виконання подібних завдань дозволяє не лише перевірити ступінь оволодіння навчальним матеріалом, але й залучати студентів до активного висловлення власної позиції, аналізу та переломлення матеріалу у світлі власного світобачення. У результаті студент відчуває себе творцем-винахідником і активно включається у навчальну роботу.

Врахування *особистісного компонента* (інтенсивність, швидкість, темп, ритм психічних процесів та станів, активність, темп реакцій, емоційна спрямованість особистості тощо) забезпечується різнорівневими завданнями. Так студентам пропонуються три категорії завдань залежно від частки творчо-пошукової роботи в них.

Перший рівень – завдання з малою часткою творчості, які передбачають підготовку і опрацювання матеріалу, широко представленого у підручниках та монографіях. Форма звіту – конспект у робочому зошиті, виступ на практичному занятті. Прикладом завдання такого рівня може бути підготовка доповіді на тему “Виникнення та становлення педагогічної професії”, складання картотеки чи фрагментів педагогічної хрестоматії на основі опрацьованих джерел з теми, формулювання власної дефініції того чи іншого поняття, що опрацьовується у процесі вивчення курсу на основі ознайомлення з відповідними документами, статтями підручників.

Другий рівень – завдання, які вимагають пошуку інформації в статтях, її узагальнення та систематизацію з подальшим представленням у вигляді повідомлення, реферату чи творчої роботи. Завдання можуть містити елементи дослідницької діяльності. Наприклад, студентам пропонується упорядкувати професіограму вчителя початкових класів. Змістове наповнення якої має відображати результати проведеної ними пошуково-дослідницької роботи. Так, окремі елементи, зокрема уявлення про особистість учителя, студенти можуть знайти у книгах В.Сухомлинського, А.Макаренка, у дослідженнях сучасних науковців. Доповнити матеріали допомагає опитування вчителів та учнів рідної школи. Названі ними якості упорядковуються і представляються у єдиній схемі.

Третій рівень – завдання, що вимагають безпосередньої дослідницької діяльності, обґрунтування її результатів і їх представлення у творчому проекті. Так, одним з творчих проектів є “Програма порятунку професії “вчитель”. З цією метою студенти досліджують мотивацію вибору майбутнього професійного шляху їхніми однолітками. Визначають обставини, які вплинули найбільше на їхній професійний вибір (позиція батьків, друзів, вчителів, стан здоров'я, престижність професії, знання своїх можливостей і т.д.). Студенти також опитують своїх знайомих чи друзів, які не захотіли пов'язувати свою професію з навчанням дітей, чому вони не обрали професію вчителя. На основі отриманих даних роблять відповідні висновки про престижність педагогічної професії на сучасному етапі розвитку нашої країни. Результатом проведеного дослідження мають стати поради міністру освіти і науки України щодо підвищення престижу вчительської професії. Таке завдання передбачає розвиток проєктивного і прогностичного мислення студентів.

Висновки. Запропонована система організації творчої роботи студентів з курсу “Вступ до спеціальності” спирається на психологічні основи розвитку творчої особистості, що надає студентам можливість якісно засвоїти навчальний матеріал, активізує пізнавальний інтерес, стимулює навчально-дослідницьку і творчу активність. На її основі викладач має можливість об'єктивно оцінити результат аудиторної і позааудиторної діяльності студента.

Перспективи подальших досліджень: розробка й апробація системи оцінювання завдань творчого характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вступ до спеціальності: Навчальна програма. – Вінниця: ТД “Едельвейс и К”, 2006. – 18 с.

2. Грушко О.В. Досвід компонент-аналізу структури творчих здібностей молодших школярів // Наукові записки: Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТД “Едельвейс и К”, 2004. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 9. – С. 167-171.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу: Документи і матеріали 2003 – 2004 рр. / За ред. В.Г. Кременя, авт. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Боллюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 114 с.
4. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні: Указ президента України № 1013/2005 від 04.07.2005 р. // www.tspu.edu.ua/ресурси/кредитно-модульна система
5. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Додаток до Наказу МОН України №48 від 23.01.04 р. // www.tspu.edu.ua/ресурси/кредитно-модульна система

УДК:378.011.31:374

О.А. Гудовсек

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується система підготовки студентів педагогічних вузів до роботи в закладах позашкільної освіти.

The system of pedagogical institutes' preparation in working at out-of-school facilities is analyzed in the article.

Постановка проблеми. У сучасній системі виховання молодого громадянина України значне місце посідає позашкільна освіта, яка визначається як сукупність знань, умінь та навичок, що їх отримують вихованці, учні та слухачі в позашкільних навчальних закладах у час вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних установах [6].

Заклади позашкільної освіти і виховання покликані забезпечити потребу дитини у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному, фізичному розвитку вихованців, підготовки їх до активної професійної та громадської діяльності, створенню умов для соціального захисту та організації змістового дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я.

Позашкільна освіта закладає фундамент для загальнокультурної, допрофесійної підготовки підростаючого покоління; вона виконує роль компенсаторного засобу для дітей, які не задоволені своїм становищем, взаєминами в класному, шкільному колективі чи відчувають дискомфорт у родині [9]. Специфіка позашкільної освіти вимагає особливих знань і вмінь від педагога.

Відповідно до Закону України „Про позашкільну освіту” педагогічний працівник позашкільних навчальних закладів має бути особистістю з високими моральними якостями, належним рівнем професійної підготовки, з глибокими і міцними фаховими знаннями, з прагненням до саморозвитку, самовдосконалення, яка максимально активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє розвитку їх самостійності, стійких інтересів, цілеспрямованості і наполегливості під час виконання творчих завдань [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки проблемі освіти та вихованню учнів у позашкільних навчальних закладах, а також діяльності цих закладів присвячено низки досліджень. Так, Берега В. охарактеризував соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Україні та роль позашкільних закладів у формуванні творчої особистості [1]; Верещак О. обґрунтувала основні принципи позашкільної освіти [2]; Водоп'янов Н. започаткував основи професійної педагогічної підготовки організатора позашкільної виховної роботи [4]; Г.Пустовіт проаналізував методологічні основи побудови